

AZ IDEGENRENDEZETI HATÓSÁGOK SZEREPE A PANDÉMIA ELLENI KÜZDELEMBEN

1. A pandémia okozta kihívás és hatása az illegális migrációra

A járvány globális elterjedése rendkívül összetett, dinamikus, hálózatvezérelt folyamat, mely megnehezíti annak megértését. A közlekedési infrastruktúra fejlődése révén a hagyományos földrajzi távolságot felváltotta egy ún. effektív távolság¹, mely a globális légi forgalom által közvetített járványok esetében két pont közötti állandó légi összeköttetést jelent. A globális mobilitás, különösen a légi forgalom összetettsége², egyre nehezebbé teszi a hatékony elszigetelési stratégiák kidolgozását a modern járványok terjedése esetén. A globális járványdinamika megértése a 21. századi fő kihívássá vált.³

Az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (Frontex) adatai alapján a pandémia visszaszorította az illegális migrációt. A határellenőrzések visszaállítása és a schengeni külső határok lezárása révén visszaestek a regisztrált, Európai Unió területére történő illegális belépési kísérletek, melyek 2020 első hat hónapjában elérték a 36 400 illegális határátlépési kísérletet, mely 17 %-al kevesebb, mint a megelőző év azonos időszakában rögzített adat.⁴

Az illegális határátlépési kísérletek egy harmada a kelet-mediterrán útvonalon⁵ történt, ahol 2020 nyarán emelkedő tendencia figyelhető meg, de a pandémia révén hozott határrendészeti szigorítások miatt nem éri el az előző évi azonos időszakában tapasztalt illegális migráció arányát.⁶

¹ Dirk Brockmann, Dirk Helbing: The Hidden Geometry of Complex, Network-Driven Contagion Phenomena, in: Science 342, 1337 (2013), 1337 – 1342. o. Forrás: <http://www.uvm.edu/~cdanfort/csc-reading-group/brockmann-science-2013.pdf> (Letöltés ideje: 2020.04.17.)

² Jon Cohen: Scientists are racing to model the next moves of a coronavirus that's still hard to predict, in: Sciencemag 2020. Forrás: <https://www.sciencemag.org/news/2020/02/scientists-are-racing-model-next-moves-coronavirus-thats-still-hard-predict> (Letöltés ideje: 2020.04.17.)

³ Forrás: Event Horizon – Covid-19: Route Analysis and Effective Distance, 2020. Forrás: <http://rocs.hu-berlin.de/corona/> (Letöltés ideje: 2020.04.20.)

⁴ Forrás: European Border and Coast Guard Agency (FRONTEX): Detections of illegal border-crossings, Monthly Analysis, July 2020, 1-2.

⁵ Az Európai Unió Tanácsa: A kelet-mediterrán útvonal, 2020. Forrás: <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/migratory-pressures/eastern-mediterranean-route/> (Letöltés ideje: 2020.07.31.)

⁶ Forrás: European Border and Coast Guard Agency (FRONTEX): Detections of illegal border-crossings, Monthly Analysis, July 2020, 3-4.

2. Törökország migrációs helyzete

Az elmúlt három évben, 2016 és 2019 közt 894 066 külföldi próbált meg illegálisan Törökországba jutni a FRONTEX⁷, UNHCR⁸ és az IOM⁹ adatai alapján a szír, iraki, iráni, görög és bolgár határszakaszokon. A legnagyobb számban a szíriai határon (2017. évben: 402 383 fő; 2018. évben: 239 534 fő; 2019. évben: 172 012 fő) kíséreltek meg bejutni Törökország területére. A görög határszakaszon is intenzív illegális határátlépési kísérletek figyelhetők meg. 2018-ban (12 712 fő) 4 310 fővel több migránst állítottak elő a török hatóságok, mint 2017-ben (8 402 fő) a görög határon. A növekvő tendencia tovább folytatódott, így az illegális határátlépést a görög-török határszakaszon megkísérlők száma 2019-ben elérte a 40 805 főt, vagyis 2018-hoz képest megháromszorozódott a számuk a görög határszakaszon. Az iraki és a bolgár határszakaszokon 2017 - 2019 között mindössze 6 065 fő próbálkozott a Törökországba történő bejutással.¹⁰

A Törökországból történő szárazföldi illegális kilépési kísérletek (2017. évben: 33 506 fő; 2018. évben: 47 335 fő; 2019. évben: 49 718 fő) legnagyobb arányban a görög határszakaszt (2017. évben: 28 583 fő; 2018. évben: 44 029 fő; 2019. évben: 48 149 fő) érintették. A szíriai határszakaszon a három év során 4 392 fő próbált meg Szíriába távozni. 2017-ben csupán 5 551 fő, addig 2018 során összesen 17 473 migráns érkezett illegálisan Görögországba szárazföldi úton. Többségük (41%) török állampolgárságú volt, míg nagy számban fordultak még elő köztük szír (23%), iraki (14%), pakisztáni (8%) és afgán (6%) állampolgárságú migránsok. 2019-ben az illegális határátlépők száma visszaesett, és alig érte el a 8 941 főt.¹¹

2020 júniusában a líbiai kormánzatnak sikerült visszavernie a Tripolit 9 hónapja ostromló Halifa Haftar tábornok csapatait. Egyiptom elnöke, Abdel Fatah asz-Szisi úgy nyilatkozott, hogy a Líbia középső részén fekvő Sirte – Jufra település líbiai hadsereg vagy a török erők általi lerohanása esetén Egyiptom katonailag avatkozna be a líbiai polgárháborúba. 2020. július 9-től az egyiptomi hadsereg nagyszabású hadgyakorlatba kezdett a líbiai határ menti sivatagban. Egyiptom elnöke felajánlotta líbiai törzsi vezetőknek a török „invázió” elleni segítségét. 2020. július 19. napján a parlament megadta a felhatalmazást Egyiptom területén kívüli katonai akciók végrehajtására.¹² A törökök térnyerése Líbiában előidézhetheti, hogy az Európa felé irányuló illegális migráció döntő

⁷ Forrás: FRONTEX: Risk Analysis for 2019, 6 – 51.; https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2019.pdf (letöltés ideje: 2020.03.10.)

⁸ Forrás: UNHCR Operational Update, January, 2020, 1 – 5.; <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/74471> (letöltés ideje: 2020.03.10.)

⁹ Forrás: Migrants' Presence Monitoring: Situation Report January, 2020, 1 – 2.; https://migration.iom.int/system/tdf/reports/Turkey_Sitrep_01_Jan_20.pdf?file=1&type=node&id=7717 (letöltés ideje: 2020.03.10.)

¹⁰ Forrás: Migrants' Presence Monitoring: Situation Report, Annual Report 2019, 1 – 11.; <https://reliefweb.int/report/turkey/dtm-turkey-migrant-presence-monitoring-overview-situation-migrants-annual-report-2019> (letöltés ideje: 2020.03.12.)

¹¹ Forrás: ICMPD, Migration Outlook, Origins, key events and priorities for Europe, 2019, 2 – 8.; https://www.icmpd.org/fileadmin/1_2018/THB/Migration_Outlook_2019_final.pdf?utm_source=CleverReach+GmbH+&utm_medium=email&utm_campaign=29-01-2019+Migration+Outlook+2019+%28newsletter+subscribers+and+staff%29+&utm_content=Mailing_11211417 (letöltés ideje: 2020.03.12.)

¹² Forrás: Fontex Key Development: A hardened stance by Egypt in response to Turkish support for the GNA rises prospects of military clashes and escalations, 2020. 1.

hányada Törökországra hárul, megfelelő ütőkártyát jelentve a török politikában, melyet bármikor előhúzhat Európa ellen. Az Egyiptom és Törökország közti gazdasági, vallási és politikai ellentétek egy líbiai proxy háborúban teljesebben ki. A közel-keleti hatalmi dominót alapjaiban borítja fel Törökország agresszív térrnyerési kísérlete Szíria és Líbia területén. Törökország középhatalmi törekvéseinek megvalósítását a kurdok szeparatista törekvéseinek bármilyen áron történő visszaszorításában és a líbiai polgárháborús helyzet elmélyítésében látja.

Szíriában Törökország a Kurd Emberek Védelmi Erőit (YPG) a Kurdisztán Munkás Párt (PKK) szövetségének tartja, és terrorista csoportként kezeli. Azonban az USA a YPG-t a Szíriai Demokratikus Erők (SDF) részének tartja, mely segítette legyőzni az Iszlám Államot. 2019 októberében török csapatok és szíriai szövetségeik észak-kelet szíriai határvárosokat foglaltak el. A Béke Forrásának elnevezett hadműveletben¹³ megtisztították a határ menti sávot a YPG erőitől és azt tervezték, hogy legalább két millió szírt fognak oda visszatelepíteni a 3,6 millió Törökországban tartózkodó szírből. Törökországnak kétfrontos háborút kell vívnia Szíriában és nem rendelkezik reális tervvel a konfliktusból való békés kilépésre. Törökország távlati terve lehet az észak-kelet szíriai kurd népesség túlsúlyának megváltoztatása direkt népesség áttelepítésekkel.¹⁴ Ennek a tervnek részeként Törökország szír családokat telepített át Tel-Abyad-ba Afrinből, hogy a kurd etnikai túlsúlyt megtörje.¹⁵

3. A nyugat-balkáni migrációs útvonal

A nyugat-balkáni útvonalon 2020 első felében emelkedés volt megfigyelhető, melyet a koronavírus kirobbanása meggátolt. 2020 első felében 7 200 migráns választotta a közép – mediterrán útvonalat, míg a nyugat – mediterrán útvonalon rendkívül visszaesett az illegális migránsok száma, mely a marokkói hatóságok szigorító intézkedéseinek köszönhető. 2020 első felében 8 200 migráns kelt át illegális módon Törökországból a görög szigetekre, mely 44%-os visszaesést jelent a 2019. év azonos időszakához (14 700 fő) képest. Az afgánok (39%) tették ki a migránsok legnagyobb hányadát, akiket a sírek (24%) és a közép-afrikaiak (12%) követnek.¹⁶ Magyarország szempontjából a nyugat-balkáni útvonal migrációs helyzete kiemelkedő jelentőségű. A nyugat-balkáni útvonalon fekvő államok szinte kivétel nélkül növekedést jelentettek a felfedett illegális migrációban. A migránsok száma egy év alatt szinte megduplázódott (2018. évben: 72 055 fő; 2019. évben: 116 703 fő). A legtöbb migránst Bosznia-Hercegovinában (25 %) regisztráltak. Észak-Macedóniában (18 %), Horvátországban (17 %), Szerbiában (15 %) és Szlovéniában (13 %) is nagy számban voltak jelen egész évben a migránsok.

¹³ Forrás: Migrációkutató Intézet: A Béke Forrása elnevezésű török hadművelet – és ami mögötte van, gyorselemzés, 2019. 2-7. o. Forrás: https://www.migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2019/10/mki_torokorszag_gyorselemzes_20191021-1.pdf (Letöltés ideje: 2020.07.31.)

¹⁴ Andrew Parasiliti: The Takeaway: Irreconcilable differences between NATO allies? Turkey targets US-backed Kurd sin Syria, in: Al-Monitor, The pulse of the Middle-East, 2020. Forrás: https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/05/the-takeaway-may-13-2020-turkey-syria-us-cooperation.html?utm_campaign=20200522&utm_source=sailthru&utm_medium=email&utm_term=WIR%20from%20Reg%20Users%20Jan-20 (Letöltés ideje: 2020.06.23.)

¹⁵ Fehim Tastekin: Turkey's occupation of northern Syria includes population transfers, in: Al-Monitor, The pulse of the Middle-East, 2020. Forrás: <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/05/turkey-syria-population-transfers-tell-abyad-irk-kurds-arabs.html> (Letöltés ideje: 2020.06.24.)

¹⁶ Forrás: European Border and Coast Guard Agency (FRONTEX): Detections of illegal border-crossings, Monthly Analysis, July 2020, 1-2.

A migránsok több mint a fele három országból származott. A legtöbben Pakisztánból (26 %), Afganisztánból (16 %) és Szíriából (11 %) érkeztek. Bosznia-Hercegovinában, Horvátországban és Szlovéniában a pakisztáni migránsok voltak jelen a legnagyobb számban 2019 során. Az afgánok Észak-Macedóniában (34 %) és Szerbiában (35 %) voltak a legnagyobb számban. A sírek Albániában (30 %) és Koszovóban (45 %) voltak a legnagyobb számban jelen. Az afgánok (2018. évben: 7 369 fő; 2019. évben: 16 628 fő) és a marokkóiak (2018. évben: 1080 fő; 2019. évben: 7 919 fő) száma növekedett a Balkánon, míg az irániak (2018. évben: 7 700 fő; 2019. évben: 3 293 fő) aránya lecsökkent. 2019 végén 15 783 menedékkérőt regisztráltak a Balkán országokban kialakított menekülttáborokban. 92 %-uk Bosznia-Hercegovinában (8 128 fő) és Szerbiában (6 410 fő) került elhelyezésre.¹⁷

4. Külföldi terrorista harcosok kiszűrése

A terrorizmust kiváltó tényezők továbbra is fennmaradtak a Közel-Kelet, Afrika és Ázsia egyes térségeiben, így a jövőben kialakulhat a terror újabb hulláma. Az Iszlám Állam az ellenőrzése alá vont területek nagy részét ugyan elveszítette Szíriában és Irakban, de a Közel-Keleten megfigyelhető gyengülő államiség révén a dzsihadizmus új hulláma fenyeget. Ez megvalósulhat az al-Kaida vagy az Iszlám Állam (ISIS) feléledésével, vagy egy harmadik szervezet megerősödésével.¹⁸

Törökországban tartózkodhat a világ legtöbb külföldi terrorista harcosa, akik közül az elfogottakat a Bevándorlási Igazgatóság (DGMM) kiutasítási központjaiban tartanak megfigyelés alatt, amíg az országból való kiutazásukat megszervezik származási helyükre. Törökországban hivatalosan 3 kiutasítási központban (KKP) tartanak fogva külföldi terrorista harcosokat, melyek Gaziantepben, Izmirben és Kayseriben helyezkednek el. Izmir kiutasítási központjában 2017-ben 275 külföldi harcost tartottak őrizet alatt. Törökország 2019-ben 780 külföldi harcost deportált származási országaikba a török belügyminisztérium adatai alapján.¹⁹

Az ISIS Szíriában az ISIS főként kormányzati hivatalnokok és biztonsági erők ellen követ el támadásokat Rakka, Hasakah és Deir ez-Zor településeken.²⁰ Európában hatékony, összehangolt stratégia nem került kialakításra a harcosok visszaáramlásának megakadályozására.²¹

¹⁷ Forrás: DTM Mediterranean – Western Balkans Overview 2019. 1-4. o. Vö. https://migration.iom.int/system/tdf/reports/WB%20brief%202019_final.pdf?file=1&type=node&id=7857 (Letöltés ideje: 2020.06.24.)

¹⁸ Seth G. Jones: Beyond Baghdadi – The next wave of jihadist violence – in: Center for Strategic and International Studies (CSIS Briefs), 2019., 1 – 7.; <https://www.csis.org/analysis/beyond-baghdadi-next-wave-jihadist-violence> (Letöltés ideje: 2020.06.11.)

¹⁹ Burak Bir: Turkey deports 2 terrorists to Germany, North Macedonia, in Anadolu Agency, 2020., <https://www.aa.com.tr/en/europe/turkey-deports-2-terrorists-to-germany-north-macedonia/1761560> (Letöltés ideje: 2020.03.12.)

²⁰ Andrew Hyslop: OCHA Syria, Flash update (6.), Humanitarian impact of the military operation in northeastern Syria, 2019. 1-10. o. Forrás: https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/ocha_syria_nes_flash_update_6_as_of_15_october_final.pdf (letöltés ideje: 2020.06.21.)

²¹ Göktuy Sönmez: ISID'in dönüsümü ve önümüzdeki yeni meseleler, in: Ortadoğu Arastirmalari Merkezi (ORSAM), Analiz, 2018/217. 3-18. o. Forrás: <https://www.orsam.org.tr/tr/isidin-donusumu-ve-onumuzdeki-yeni-meseleler/> (Letöltés ideje: 2019.04.10.)

A nyugati hatalmak igyekeznek egyéni stratégiákat kifejleszteni, mely során a bizonyítékok teljes hiánya miatt arra készítetik Szíriát és Irakot, hogy az ott elfogott külföldi harcosokkal folytassák le helyben a megfelelő eljárásokat, és hozzanak ítéleteket az ügyekben. A közel-keleti harcosokat fogva tartó államok azonban olyannyira leterheltek, hogy a más országok terroristáit igyekeznek az adott országba kiutasítani. A kiutasítási eljárások olykor követhetlenné teszik egy-egy külföldi harcos útját, és az a veszély is fennállhat, hogy kicsúszik az egyes szolgálatok kezei közül, és szabadon térhet vissza lakhelyére vagy egy harmadik országba.

A bizonyítási eljárás rendkívül nehéz, így akiket elítélnek, ők is csak néhány évet töltenek börtönben. Ezt követően szabad lábon hirdethetik tanaikat és szervezhetik maguk köré a követőket. Az észak-afrikai térségben (Líbia) kezdődő és hosszasan elhúzódó válság, egy olyan konfliktust generálhat, mely a világ szélsőségeit arra készítheti majd, hogy elutazzanak oda, és harcoljanak a globális dzsihádnévben.

Az Iszlám Állam újjászerveződése még mindig egy lassú és törekeny folyamat, de kellő körülményekre van szükség a megállításához. Az USA már korábban kivonta csapatait fontos bázisokról Nyugat - és - Közép - Irakban. Ha a kedvezőtlen folyamatok fennmaradnak, az ISIS jóval nagyobb veszélyt fog jelenteni a jövőben, és nehezebb lesz ellene küzdeni, mint amilyen nehéz lenne most felvenni velük a harcot.²²

5. A hatóságok egyre szorosabb együttműködése a pandémia idején

Az illegális migráció visszaszorítása mellett a schengeni térségben korábban szabadon mozgó civilek hatékonyabb ellenőrzésére is szükség van a pandémia elleni védekezés és hosszabb távon a külföldi terrorista harcosok elleni védekezés céljából.

A hatékony járvány-kezelés tekintetében egyre intenzívebb polgári – rendészeti – katonai együttműködés szükséges. A sikeres utánkövetés megköveteli az adatok megosztását. Két lépcsős rendszer kialakítása szükséges, melyben az első vonalban képzett szakemberek ellenőrzik a határátkelőkön érkező külföldieket, a második vonalban pedig szakértői csoportok elemzik a beérkező adatokat.

A határok lezárásával nem lehet hatékonyan védekezni a járvány terjedése ellen, mivel az a gazdaságot is megbénítja, így mélyítve el a pandémia okozta válságot. A hatóságok együttműködése elengedhetlenné válik majd a hatékony védekezés terén. A komplex stratégia révén minden érintett hatóságnak részt kellene vennie az adatok elemzésében és megosztásában. A pandémia okozta különleges helyzet kikényszeríti az európai országok egyre intenzívebb együttműködését és a különböző eljárások egységesítését. A hatóságok összehangolt ellenőrzései és rendszeres együttműködése elengedhetlenné válik a pandémia okozta kihívások leküzdése érdekében. A pandémia következő hullámai során a határok lezárása, illetve a kijárási korlátozások nem lesznek hatékonyan végrehajthatóak szakképzett állomány nélkül, így szakértői csoportok felállításával egyes fertőzési útvonalak/gócponatok feltárása válik majd szükségessé.

²² Hassan Hassan: Islamic State is back and this time the west is ill-prepared to take it on, The Guardian, 2020., <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/may/24/islamic-state-is-back-and-this-time-the-west-is-ill-prepared-to-take-it-on> (Letöltés ideje: 2020.06.28.)

6. Összegzés

Az elmúlt időszak megmutatta, hogy a migráció terén Európának hosszú időre kell berendezkednie komplex megközelítéssel, mely során a civil és katonai szolgálatoknak közösen kell kidolgozniuk egy átfogó stratégiát a migráció megfékezésére és a bevándorlás kezelésére. Holisztikus megoldással érhetőek el sikerek az elkövetkező években a migrációkezelés területén, ahol a hadsereg és a civil hatóságok együttműködésén fog múlni a stratégia sikeressége.²³

A nemzetközi tapasztalatokra építve elemeztem Kelettől Nyugatig a migráció-, valamint a járvány-kezelés tekintetében egyre intenzívebb polgári – rendészeti – katonai együttműködést. Megállapítható, hogy az elfojtási stratégiák nem működhetnek hatékonyan felkészült védelmi és biztonsági szervezetek bevonása nélkül. A tanulmány konklúziója, hogy a komplex megközelítés irányába ható előrelépések mind a bevont szervezetek feladatai és szervezete, mind a személyi állományuk felkészítése, mind pedig a rájuk vonatkozó jogi szabályozás tekintetében megalapozottak, hatékonyak, valamint rendezettek legyenek.

²³ Farkas Ádám: Gondolatok az állam fegyveres védelmének lehetséges intézmény-fejlesztési irányairól. *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle* 2017/1-2. 103-124. o. Forrás: https://epa.oszk.hu/02500/02511/00007/pdf/EPA02511_katonai_jogi_szemle_2017_1-2_103-124.pdf (Letöltés ideje: 2020.07.31.)